Сумський державний університет – провідний навчальний заклад регіону

Основні показники діяльності

У перший день квітня завершилася п'ятирічна каденція теперішнього ректорату Сумського державного університету. Міністерством освіти і науки України оголошено конкурс на заміщення посади ректора СумДУ.

*Квітень 2010 р. * Розповсюджується безкоштовно*

№ 7-8 (297-298)
Спецвипуск

Резонанс

ГАЗЕТА СУМСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

У спецвипуску газети поданий звіт про п'ятирічну роботу ректорату, укладений як за основними статистичними показниками діяльності університету за 2004-2009 роки, так і за матеріалами відповідних щорічних звітних доповідей ректора. Звіт підсумовує результати діяльності СумДУ з вирішення завдань, узгоджених вищим органом самоврядування університету — Конференцією трудового колективу.

Стор 3-10

«Резонанс» пропонує також проект концептуальних засад діяльності та стратегії розвитку Сумського державного університету на 2010-2014 рр., розробленого й запропонованого ректоратом, каденція якого завершилася. Незалежно від того, хто стане новим ректором СумДУ і яким буде новий склад ректорату, розгляд і затвердження цього проекту як нормативного документа передбачається на вчений раді університету з подальшим розробленням перспективного плану реалізації викладених у ньому тез та з визначенням термінів і відповідальних посадових осіб.

Стор. 11—16

Сумський державний університет сьогодні

- Проводиться підготовка за 59 спеціальностями 36-ти напрямів 23-х галузей знань (комп'ютерні науки; інформатика; прикладна математика; механіка; автоматика і управління; електроніка, нанотехнології; електротехніка; енергетика; машинобудування; матеріалознавство; хімічна технологія; екологія; якість, стандартизація, сертифікація; економіка та підприємництво; менеджмент; медицина; право; журналістика; переклад та інші).
- Навчається за різними формами навчання та освітньо-кваліфікаційними рівнями близько 22,0 тис. осіб.
- Навчається близько 900 іноземних студентів з майже 60 країн світу, у т.ч. США, Західної Європи, Австралії, усіх регіонів Африки та Азії.
- Університет є членом Міжнародної асоціації університетів, Європейської асоціації університетів, Євразійської асоціації університетів, Всесвітньої організації охорони здоров'я, інших міжнародних організацій.
- За даними всесвітнього Інтернет-рейтингу WEBOMETRICS, станом на січень 2010 року, СумДУ займає 15-ту позицію серед ВНЗ України.
- У власному видавництві університету видається 10 фахових наукових журналів, щорічно публікується більше 70 підручників, навчальних посібників з грифом МОНУ та монографій, більше ніж 1000 наукових статей. За даними наукометричної бази SCOPUS, станом на січень 2010 року СумДУ займає 17-ту позицію серед ВНЗ України за кількістю цитувань світовою науковою спільнотою публікацій науковців університету та 20-у за індексом Хірша.
- За результатами рейтингового оцінювання Міністерством освіти і науки України наукової та науково-технічної діяльності ВНЗ за 2006-2008 роки СумДУ посідає 4 місце за питомими показниками серед класичних університетів.
- За підсумками всесвітніх студентських Internet-змагань 2009 року Міжнародна асоціація професійних програмістів TopCoder визначила СумДУ 82-м серед університетів світу за цим напрямом.
- За кількістю призових місць, у Всеукраїнських конкурсах студентських наукових робіт СумДУ займає провідні місця серед ВНЗ України (2005-06 н.р. - 1-а позиція, 2006-07 н.р. - 3-тя позиція; 2007-08 н.р. - 1-а позиція; 2008-2009 н.р. - 1-а позиція).
- За кількістю призових місць, зайнятих студентами університету у Всеукраїнських олімпіадах з навчальних дисциплін, напрямів підготовки, спеціальностей, університет займає високі позиції серед ВНЗ України (2004-05 н.р. - 3-тя позиція; 2005-06 н.р. - 2-га позиція; 2006-07 н.р. - 3-тя позиція; 2007-08 н.р. - 13-та позиція; 2008-09 н.р. - 4-та позиція).
- Університет визнаний Лондонським міжнародним товариством освіти, як «Вищий навчальний заклад із міжнародною кваліфікацією» за спеціальностями економічної спрямованості.
- В університеті працює близько 65 докторів наук, професорів, більше 420 кандидатів наук, доцентів, діє докторантура, аспірантура за 27 спеціальностями, діють спецради по захисту дисертацій за 9-ма спеціальностями.
- Наукові школи СумДУ визнані на світовому рівні й підтверджені, у тому числі, сертифікатом ISO 9001:2000 за певним науковим напрямом. За останні 5 років обсяги наукових робіт за госпрозрахунковою тематикою та міжнародними грантами зросли майже у 20 разів. Співвідношення обсягів виконаних наукових робіт, що фінансуються за рахунок спецкоштів, до обсягів наукових робіт, які фінансуються із загального фонду державного бюджету, за підсумками 2009 року становить - 1,93.
- Розвинена високотехнологічна бібліотечно-інформаційна система, яка включає в себе близько 2,5 млн примірників на паперових носіях, потужну електронну бібліотеку, має доступ до найвідоміших електронних інформаційних баз світового інформаційного простору.
- Бібліотека університету є дипломантом (диплом II ступеня) Всеукраїнського конкурсу «Бібліотека року- 2009».
- Університет має потужну комп'ютерно-телекомунікаційну систему, яка включає 2,3 тис. комп'ютерів, обчислювальний кластер, близько 100 комп'ютерних класів. На базі університету діють філія кафедри ЮНЕСКО з інформаційних технологій, ресурсний та навчальний центри MICROSOFT, CISCO, DELCAM, NETCRACKER, 1C, SIEMENS, Sun electronics та інші.
- В університеті діє регіональний Центр дистанційного навчання з відповідними локальними центрами в різних регіонах України.
- На базі СумДУ проводиться підготовка офіцерів запасу для студентів ВНЗ Сумської та інших областей України.
- До складу університету входять, як навчально-наукові Шосткинський, Конотопський та Медичний інститути, чотири коледжі, технікуми, дві сумісні із АН України структури, Науковий центр бойового застосування ракетних військ та артилерії, навчальний комплекс університету об'єднує біля 40 гімназій, ліцеїв, ЗОШ.
- Стабільний авторитет диплому університету серед роботодавців забезпечує 100% розподіл випускників із перебільшенням обсягу замовлень над фактичним випуском за більшістю спеціальностей.
- Університет має розвинуту матеріальну базу, яка інтенсивно оновлюється, у тому числі музеї краєзнавчих та наукових досліджень, потужні науково-дослідні та навчальні лабораторії, гуртожитки, спорткомплекси тощо. Функціонує студентський клуб художньої самодіяльності, 37 спортивних секцій, спортивні команди вищої ліги. У липні 2009 року збірна команда університету з футзалу стала срібним призером Чемпіонату Європи серед студентів.

АНОТОВАНИЙ УЗАГАЛЬНЮЮЧИЙ ЗВІТ

ректорату Сумського державного університету щодо результатів організаційної діяльності

(укладено за основними показниками діяльності СумДУ станом на 1 квітня 2010 р.)

У зазначений період зусилля ректорату спрямовувалися на розбудову університету сучасного європейського типу з наданням СумДУ все більших ознак **науково-навчально-виробничого комплексу**, з перетворенням його у провідний навчальний, науковий, культурний центр регіону. Успішність університету в звітному періоді реалізована через пріоритетність наукової та міжнародної діяльності, поширення напрямів освітньої діяльності й упровадження інноваційних технологій навчання, зміцнення матеріальної бази, розвиток позанавчальної сфери студентського життя, що разом із застосуванням нових фінансово-господарських механізмів забезпечило конкурентоспроможність університет в освітянському середовищі, фінансову стабільність, вирішення питань соціально орієнтованого змісту.

Сумський державний університет успішно та динамічно розвивається, займає поважне місце серед вищих навчальних закладів України. Свідченням цього є і досягнуті **високі місця в Інтернет-рейтингу університетів світу Webometrics** (серед усіх ВНЗ України 11-те, 15-те, 18-те – січень, липень 2009 р., січень 2010 р. відповідно), що є визнанням авторитетності та резонансності діяльності СумДУ, його включеності у міжнародний інформаційний простір.

Вищезазначене є результатом колективних зусиль співробітників усіх посадових рівнів, студентського активу, наслідком здорового психологічного клімату, стійких демократичних традицій, високого рівня університету в цілому. Програма претендента на посаду ректора СумДУ, яка оприлюднена професором А. В. Васильєвим на Конференції трудового колективу 29 березня 2005 року, з більшості позицій виконана.

Удосконалення рівня організаційної роботи, створення системи управління університетом на сучасних принципах. Упровадження елементів автономії структурних підрозділів

- Створена й реалізується потужна оригінальна **нормативна база внутрішньоуніверситетської діяльності**, яка містить більше 250 положень та інших нормативних документів, змін і доповнень до них, затверджених у встановленому порядку, і забезпечує системний характер організаційної роботи за всіма напрямами діяльності, розвиток демократизму управління, внутрішніх взаємовідносин.
- З метою удосконалення організаційного забезпечення діяльності університету, оперативності у вирішенні службових питань, підвищення відповідальності посадових осіб, надання певної автономії структурним підрозділам запроваджено **систему госпрозрахункових взаємовідносин через механізм субрахунків** структурних підрозділів, а також здійснено **делегування** частини повноважень ректора проректорам, директорам інститутів, коледжів і технікумів, деканам факультетів, керівникам окремих відділів, служб тощо.
- Суттєво розширена й реалізується дієва **система морального та матеріального стимулювання** якості праці, навчання та результативності діяльності, яка передбачає у тому числі:

– присвоєння почесних звань СумДУ з визначенням щомісячного преміювання та нагородження Почесною грамотою із відповідним матеріальним заохоченням;

– премії окремим категоріям співробітників із нагоди професійних свят і преміювання усіх співробітників до Дня працівників освіти, Новорічних і Травневих свят, співробітників жіночої статі – до 8 Березня;

– преміювання співробітників із нагоди ювілейних дат у розмірі до одного посадового окладу;

– щорічну винагороду педагогічним працівникам за сумлінну працю, зразкове виконання службових обов'язків;

– преміювання за підсумками діяльності з окремих напрямів та щомісячне преміювання за виконання на постійній основі додаткових до основної посади доручень;

– використання коштів субрахунків структурних підрозділів за пропозиціями їхніх керівників на додатковий фонд оплати праці та преміювання;

– матеріальне заохочення працівників структурних підрозділів за надання і поширення різноманітних додаткових платних послуг;

– підвищення мотивації розвитку госпдоговірних наукових досліджень за рахунок суттєвого зниження нормативів накладних витрат;

– заохочення підготовки науково-педагогічних кадрів на контрактній основі, у тому числі іноземних громадян;

– преміювання наукових керівників (консультантів), які забезпечують захист дисертаційних робіт у встановлені терміни;

– урахування ефективності підготовки науково-педагогічних кадрів та показників науково-педагогічного потенціалу під час визначення нормативів розрахунку штату ПВС кафедр;

– визначення щомісячного преміювання докторів і кандидатів наук за досягнення в науковій роботі й підготовку науково-педагогічних кадрів за підсумками календарного року;

– фінансову підтримку докторантам, аспірантам та здобувачам, у тому числі в організаційно-технічному забезпеченні підготовки до захисту дисертацій;

– матеріальне заохочення студентів та їхніх керівників за зайняті призові місця у конкурсах студентських наукових робіт та олімпіадах з навчальних дисциплін, напрямів підготовки і спеціальностей;

– урахування результатів участі студентів у конкурсах наукових робіт та олімпіадах під час визначення нормативів розрахунку штату ПВС кафедри;

– преміювання за відповідними нормативами за видання підручників, навчальних посібників, монографій;

– заохочення кафедр і викладачів під час проведення навчального процесу англійською мовою;

– матеріальне стимулювання викладачів під час розроблення навчально-методичних матеріалів дистанційної форми навчання;

– матеріальне стимулювання організаційної роботи з поширення надання послуг у системі підвищення кваліфікації та навчання без відриву від виробництва;

– механізми заохочення організації грантової діяльності;

– введення стипендій вченої ради, іменних, а також системне преміювання за активну участь у громадській діяльності, перемоги у спортивних змаганнях тощо.

Поширення напрямів освітньої діяльності

- **Відкриті нові спеціальності:**
  – "Бізнес-адміністрування" (післядипломна магістерська підготовка);
  – "Управління інноваційною діяльністю" (магістр);
  – "Адміністративний менеджмент" (магістр);
  – "Управління проектами" (спеціаліст);
  – "Соціальна робота" (КІПТ);
  – "Програмування для ЕОМ і автоматизованих систем" (КІПТ);
  – "Друкарське виробництво" (СМК).
- **Відкрита підготовка за новими спеціалізаціями:**
  – "Правові та організаційні основи у сфері землеустрою";
  – "Управління проектами";
  – "Екологія лісового і заповідного господарства";
  – "Комп'ютерний дизайн".
- **Підвищено освітньо-кваліфікаційний рівень спеціальностей:**
  – "Маркетинг" (магістр);
  – "Переклад" (магістр);
  – "Фінанси" (магістр);
  – "Інформатика" (магістр);
  – "Прикладне матеріалознавство" (магістр);
  – "Журналістика" (спеціаліст);
  – "Електротехнічні системи електроспоживання" (спеціаліст);
  – "Правознавство" (бакалавр).
- **Відкрита підготовка за освітньо-кваліфікаційним рівнем «спеціаліст» у позабазових структурних підрозділах за спеціальностями:**
  – "Хімія та технологія високомолекулярних сполук" (ШІ);
  – "Економіка підприємства" (ШІ, КІ);
  – "Менеджмент організацій" (КІ).
- **Проводиться робота з відкриття таких спеціальностей:**
  – "Державна служба" (магістратура);
  – "Управління фінансово-економічною безпекою" (магістратура);
  – "Інтелектуальна власність" (спеціаліст);
  – "Реклама та зв'язки з громадськістю" (бакалавратура);
  – "Метрологія, стандартизація та сертифікація" (бакалавратура);
  – "Міжнародна економіка" (бакалавратура);
  – "Організація виробництва" (мол. спеціаліст у машинобудівному коледжі) **та ліцензування** спеціальностей "Журналістика", "Право" на освітньо-кваліфікаційні рівні "магістр", "спеціаліст" відповідно.

Контингент осіб, які навчаються

- В умовах скорочення **обсягів держзамовлення** у системі вищої освіти України зазначений показник в університеті майже не змінився, а за спеціальностями "Лікувальна справа", "Правознавство" та заочною формою навчання суттєво збільшився. Також в основному збережені й ліцензійні обсяги підготовки. Кількісні показники формування контингенту за денною формою навчання є найвищими серед ВНЗ Сумщини.
- Незважаючи на демографічні тенденції, які мають все більший негативний вплив, загальне **збільшення контингенту студентів** денної форми спеціальностей II–IV рівнів акредитації становить близько 24%, заочної – 21% (рис.1). Загальний контингент осіб, які навчаються по комплексу СумДУ, становить 20,2 тис. осіб.
- Потужними темпами збільшується **контингент студентів дистанційної форми навчання** (рис.2), який становить близько 850 осіб.
- **Контингент іноземних студентів** збільшився із 158 осіб (2004 р.) до 866 осіб, тобто у 5,5 раза (рис.3).
- Усього **кількість слухачів системи підвищення кваліфікації** збільшилася до 1962 осіб (рис.4), а обсяг навчального навантаження з підвищення кваліфікації та перепідготовки становив близько 20 тис. годин.

Рис. 1. **Контингент осіб, які навчаються за спеціальностями II-IV рівня акредитації, тис. осіб**

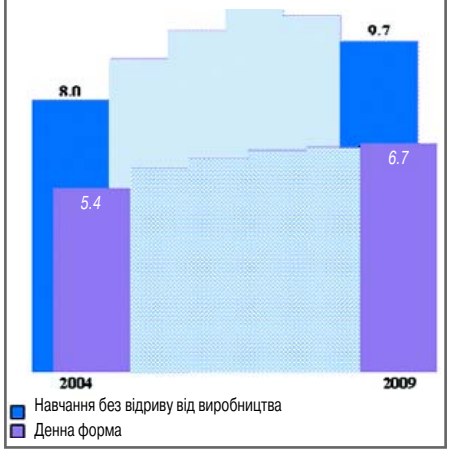

Рис. 2. **Контингент студентів дистанційної форми навчання**

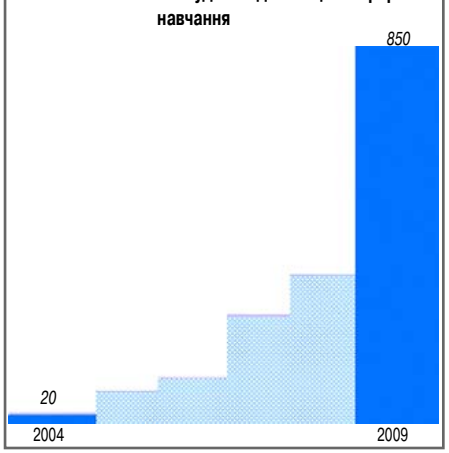

Рис. 3. **Контингент іноземних студентів**

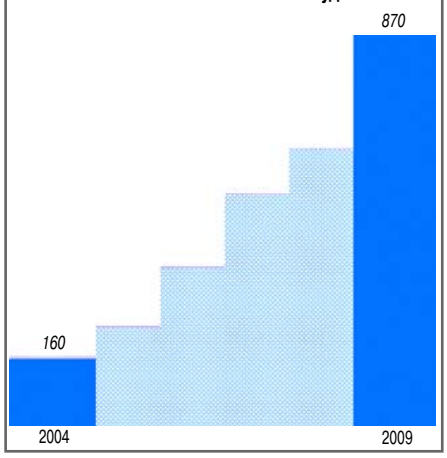

Поширення форм освітньої діяльності та їх організаційне забезпечення

- **Поширено такі форми освітньої діяльності:**
  – відкрита вечірня форма навчання за 3 спеціальностями економічної спрямованості;
  – наказом МОНУ університету надано право на впровадження широкомасштабного експерименту з дистанційної освіти;
  – збільшена до 22 кількість спеціальностей заочної форми навчання, у тому числі з 2 до 10 за дистанційною формою (рис.5);
  – поширена "географія" освітньої діяльності кафедри військової підготовки на контингент студентів ВНЗ Чернігівської та Херсонської областей;
  – започатковано підвищення кваліфікації лікарів із 6 спеціальностей на курсах

Рис. 4. **Контингент слухачів системи підвищення кваліфікації та перепідготовки**

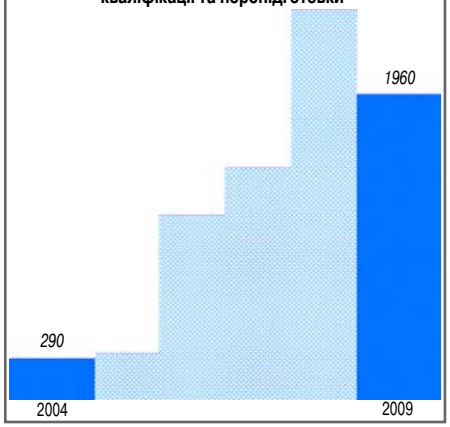

Рис. 5. **Кількість спеціальностей заочної (дистанційної) форм навчання**

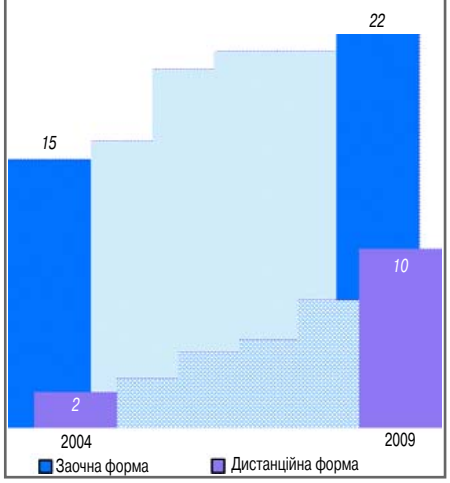

тематичного вдосконалення та 2 спеціальностей на передатестаційних циклах;

– поширена "географія" освітньої діяльності з перепідготовки та підвищення кваліфікації, вперше запроваджено підвищення кваліфікації на короткотермінових курсах за 28 напрямами інженерної, економічної, комп'ютерної спрямованості тощо;

– збільшено з 4 до 6 кількість спеціальностей у Центрі післядипломної освіти (відкрита підготовка зі спеціальностей "Бізнес-адміністрування", "Маркетинг");

– реалізований проект англомовного безперервного навчання у Медичному інституті та розпочалося його впровадження за спеціальностями "Менеджмент", "Маркетинг", "Інформатика";

– для студентів-іноземців запроваджено англомовний курс із міжнародного гуманітарного права;

– відкриті курси вивчення китайської мови.

- Суттєво збільшена **кількість навчальних центрів** для надання послуг підвищення кваліфікації та додаткової освіти (рис.6).

Відкрито навчальні центри відомих компаній та фірм:

– IT – академія "Microsoft" (ЦКТ);

– "Delcam" (каф. ТМВІ);

– "Netcracker tehnology" (каф. "Інформатика");

– "Sun electronics" (каф. "Інформатика");

– "Simens" (каф. КСУ);

– дві мережеві академії, навчальний центр та інститут підприємства "Cisco" (каф. "Інформатика", Центр післядипломної освіти);

– "1С" (каф. "Інформатика").

- Розпочато **підвищення кваліфікації на базі відповідних кафедр** із питань:

– мовної підготовки (каф. "Іноземні мови", "Германська філологія", "Переклад");

– технічної експлуатації електроустановок (каф. "Електроенергетика");

– технічної експлуатації теплових установок і мереж (каф. "Технічна теплофізика", "Прикладна гідроаеромеханіка");

– атестації зварювальників (каф. "Опір матеріалів та машинознавство").

- На кафедрі "Право" відкрита **юридична клініка** як база безперервної практики.
- Відкриті курси автопідготовки.

Структурні перетворення

- Медичний факультет реорганізовано у **Медичний інститут** із організацією також **факультету післядипломної медичної освіти**.
- Створено факультет **електроніки та інформаційних технологій** шляхом реорганізації фізико-технічного та механіко-математичного факультетів.
- Інженерний факультет реорганізовано у факультет **технічних систем та енергоефективних технологій**.
- Створено **2 факультети денної та 2 центри заочної форми** навчання у Шосткинському та Конотопському інститутах.
- Як відокремлений структурний підрозділ СумДУ створено **Науковий центр бойового застосування ракетних військ та артилерії**.
- Реорганізовано 10 НКП і створено **15 локальних центрів дистанційної освіти** та представництв СумДУ в окремих районах області й за її межами.
- Факультет підвищення кваліфікації викладачів реорганізовано у **факультет підвищення кваліфікації та педагогічних інновацій**.

Рис. 6. **Кількість підрозділів підвищення кваліфікації та перепідготовки СумДУ**

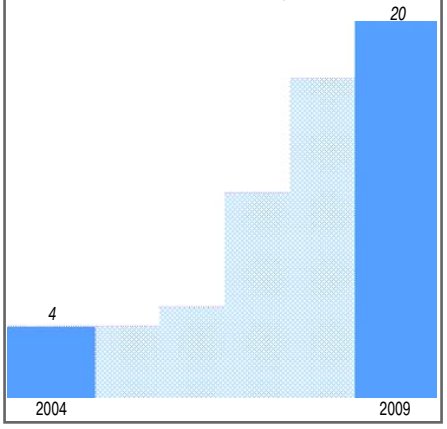

Рис. 7. **Захист докторських дисертацій**

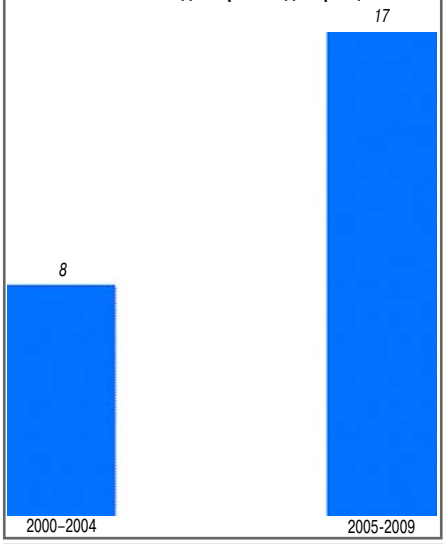

Рис. 8. **Захист кандидатських дисертацій**

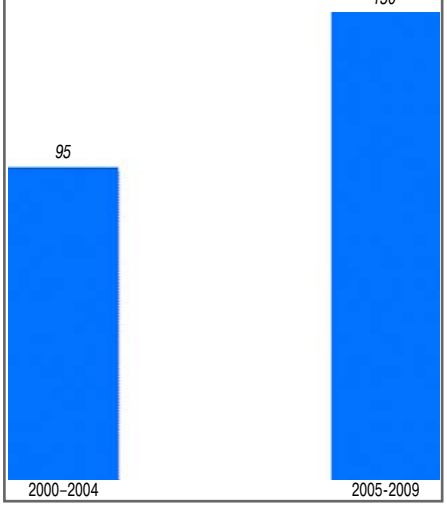

- Сумський державний **центр науково-технічної та економічної інформації** реорганізовано у відповідний структурний підрозділ СумДУ.
- **Відкрито 10 нових кафедр**:

– "Право";

– "Сімейна медицина з курсом ендокринології";

– "Германська філологія";

– "Військова підготовка";

– "Системотехніка і інформаційні технології" (Шосткинський інститут);

– "Хімтехнологія високомолекулярних сполук" (Шосткинський інститут);

– "Процеси та обладнання хімічних виробництв" (Шосткинський інститут);

– "Фундаментальні і загальнонаукові дисципліни" (Конотопський інститут);

– "Електронні прилади та автоматика" (Конотопський інститут);

– "Економіка і управління" (Конотопський інститут).

- Суттєво **реорганізовані кафедри**:

– "Опір матеріалів та машинознавства";

– "Технологія машинобудування, металорізальних верстатів та інструментів" (об'єднання кафедр ТМ та МВтаІ);

– "Інформатика" (об'єднання кафедр інформатики та ІТП);

– "Загальна та теоретична фізика" (об'єднання кафедр ЗЕФ та ТФ).

- З метою посилення профорієнтаційної роботи створено **Центр науково-технічної творчості шкільної молоді**, вдвічі збільшилася кількість позабазових підготовчих курсів у регіонах області й за її межами.

Кадрове забезпечення, підготовка науково-педагогічних кадрів

З метою організації системної, цілеспрямованої роботи за цим напрямом був розроблений як нормативний документ "Перспективний план роботи з кадрового забезпечення діяльності СумДУ", який успішно виконується.

- **Кількість науково-педагогічних працівників із науковими ступенями і вченими званнями** порівняно з 2004 р. збільшилася на 177 осіб (зростання із 57,4% до 69,7%, тобто на 12,3%) і становить 484 особи.
- **Кількість докторів наук, професорів,** збільшилась із 41 (2004 р.) до 63 осіб (із 7,7% до 9,1%).
- **Кількість кафедр, які очолюють доктори наук, професори** збільшилась із 27 (2004 р.) до 36 (на 33%), у тому числі за випусковими кафедрами із 19 до 23 (на 21%).
- Збільшено **до 9 кількість наукових спеціальностей** у спеціалізованих вчених радах із захисту дисертацій. Уперше відкриті спеціальності "Економіка та управління підприємствами" та "Екологічна безпека".
- **Кількість захистів докторських дисертацій** за п'ятиріччя збільшилась удвічі (рис.7), кандидатських – у 1,6 раза (рис.8).

- **Контингент аспірантів** збільшився майже у 1,5 рази (із 143 до 207 осіб), а прийом до аспірантури удвічі (рис.9).
- Починаючи з 2007 р. щорічно створюються групи наукового резерву для доаспірантської підготовки кращих студентів зі складанням кандидатських іспитів ще до вступу в аспірантуру.

Якість підготовки фахівців та навчально-методичне забезпечення навчального процесу

- Університет зберігає високі показники **участі студентів у загальноукраїнських олімпіадах** із навчальних дисциплін, напрямів підготовки, спеціальностей:

  2004-2005 н.р. – 24 призових місця (3-й показник серед ВНЗ України);

  2005-2006 н.р. – 26 призових місць (2-й показник серед ВНЗ України);

  2006-2007 н.р. – 26 призових місць (3-й показник серед ВНЗ України);

  2007-2008 н.р. – 16 призових місць (13-й показник серед ВНЗ України);

  2008-2009 н.р. – 25 призових місць (4-й показник серед ВНЗ України).
- Показники сертифікаційних порівняльних іспитів "Крок" серед інтернів відповідають **2-4 місцям серед усіх вищих медичних навчальних закладів України**.
- За підсумками **всесвітніх студентських Інтернет-змагань** 2009 р. Міжнародна асоціація професійних програмістів TopCoder визначила СумДУ в першій сотні (82-ге місце) серед університетів світу за цим напрямом.
- Отриманий **міжнародний сертифікат** за роботу із талановитою студентською молоддю.
- Упроваджена кредитно-модульна система організації навчального процесу.
- На базі кафедри "Інформатика" відкрита **філія кафедри ЮНЕСКО** з інформаційних технологій.
- Упроваджено надання кожному студенту заочної та вечірньої форм навчання електронних дисків з відповідним методичним забезпеченням.
- Упроваджені **он-лайн технології**.
- Майже удвічі збільшилося **видання навчально-методичної літератури** (рис.10), підручників (більше ніж у 5 разів) та у 4 рази навчальних посібників із грифом МОНУ (рис. 11).
- Розроблено близько 210 нових **дистанційних курсів** (рис.12), 550 електронних навчальних тренажерів (рис.13), 16,5 тис. тестових завдань.
- **Електронний каталог** бібліотечного комплексу збільшився до 220 тис. описів. Усього в електронній бібліотеці налічується близько 16 тис. електронних копій та сканів текстів (рис.14).
- **Загальний фонд бібліотеки** збільшився на 170 тис. примірників і становить 2,52 млн екз. Започатковано зібрання рідкісної книги.
- Бібліотека стала **лауреатом** Всеукраїнського конкурсу "Бібліотека 2009 року".
- Для студентів, викладачів, науковців створено просту в користуванні **систему доступу** як **до інформаційних ресурсів** університету, так і до більш ніж 80 найбільш відомих у світі баз даних, до 56 тис. наукових журналів тощо.

Наукова діяльність

Розвиток наукових досліджень був визначений як головний пріоритет діяльності, що суттєво впливає і на якість підготовки фахівців, і на підготовку науково-педагогічних кадрів, і на рейтинг університету в цілому.

Рис. 9. **Контингент аспірантури (осіб)**

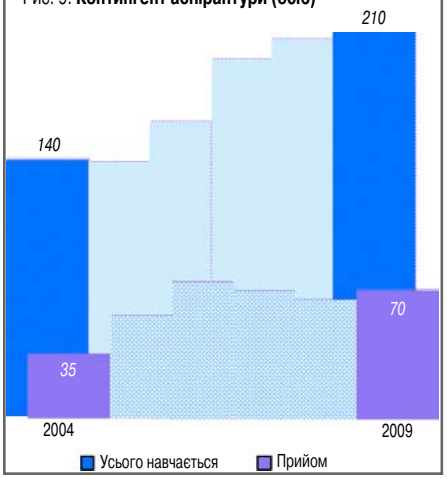

Рис. 10. **Кількість виданих найменувань навчально-методичної літератури**

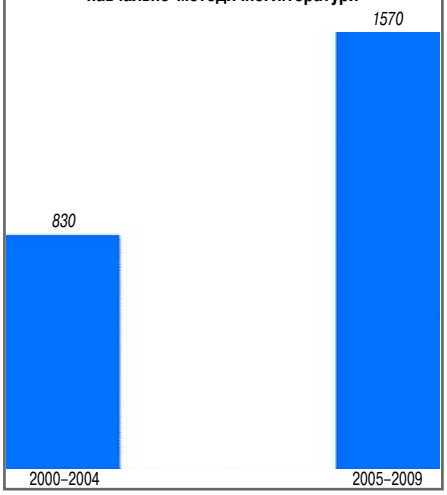

Рис. 11. **Кількість виданих підручників та навчальних посібників із грифом МОН України**

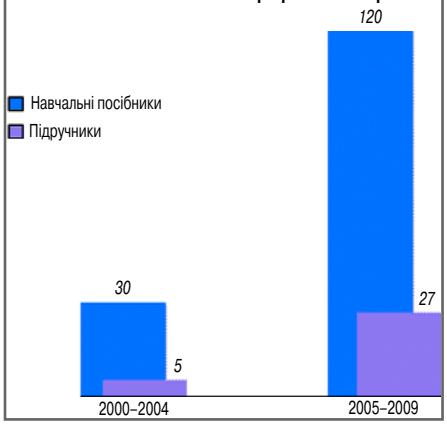

Позитивна динаміка за цим напрямом досягнута передусім за рахунок системної роботи зі створення відповідного науково-освітнього середовища, залучення усіх ланок університетського менеджменту, створення загальноуніверситетської **нормативної бази стимулювання** наукових досліджень, яка передбачає, у тому числі, найнижчі серед ВНЗ України **нормативи відрахувань на накладні витрати**, системне преміювання за наукові досягнення тощо.

- За **рейтингом наукової діяльності** серед класичних університетів СумДУ посідає 4-те й 9-те місця за питомими та абсолютними показниками відповідно.

Рис. 12. **Динаміка розроблення дистанційних курсів**

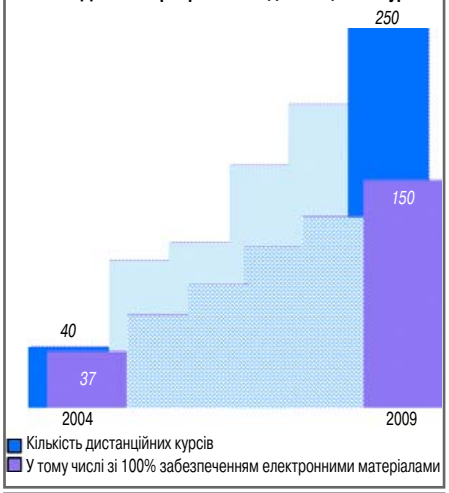

Рис. 13. **Динаміка розроблення електронних тренажерів**

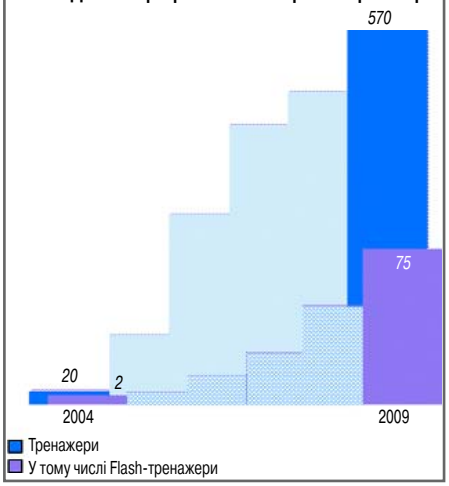

Рис. 14. **Кількість видань в електронній бібліотеці (тис. копій)**

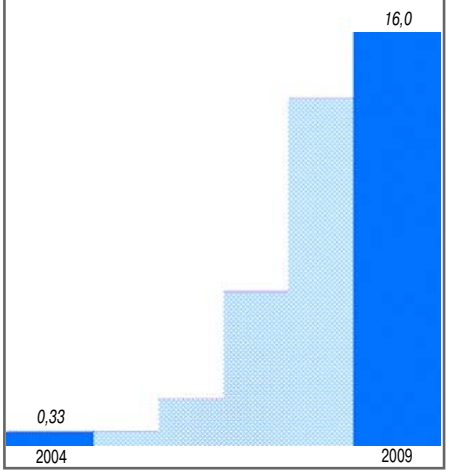

- За **міжнародною науково-метричною базою Scopus** СумДУ визначений 17-м серед усіх ВНЗ України за кількістю цитувань світовою науковою спільнотою публікацій вчених університету та 20-м за індексом Хірша.
- Загальний **обсяг наукових досліджень** збільшився з 0,7 млн грн у 2004 р. до 4,8 млн грн, тобто майже в 7 разів, у тому числі за госпдоговірною тематикою та грантами, роботи з яких завершені, із 0,16 млн до 2,7 млн грн, тобто в 17 разів (рис. 15, 16).
- **Співвідношення обсягів виконаних робіт** за рахунок спеціального фонду до обсягу коштів загального фонду держбюджету досягло 1,93 (2004 р. – 0,43), що суттєво перевищує середній показник по Міністерству.

Рис. 15. **Обсяг НДР та грантів (млн грн)**

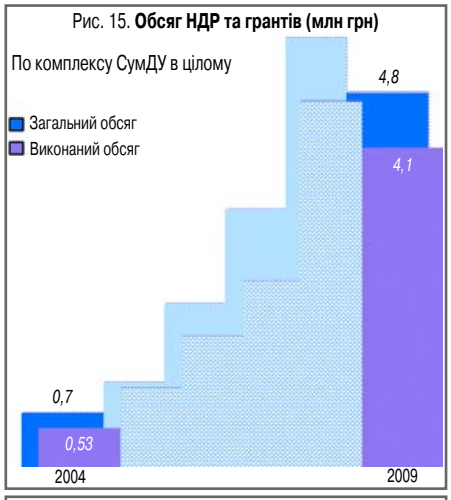

Рис. 16. **Обсяг НДР та грантів (млн грн)**

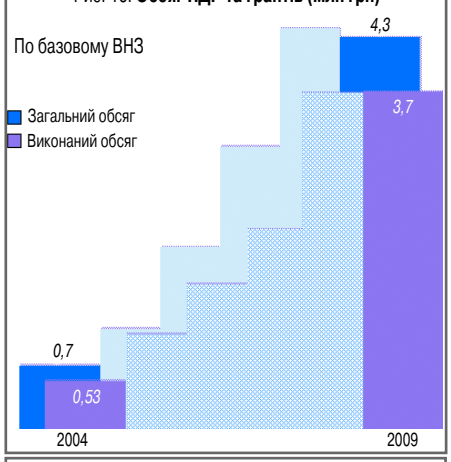

Рис. 17. **Загальна кількість публікацій**

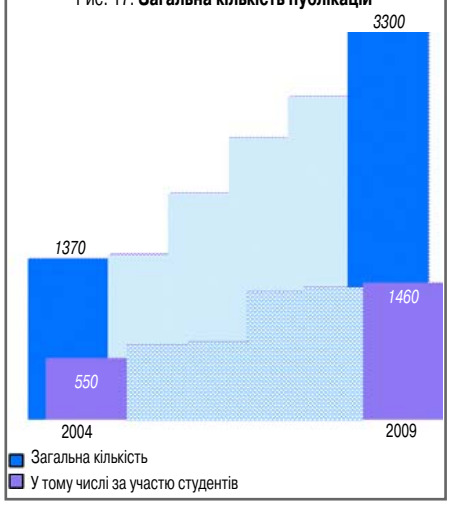

- Загальна **кількість публікацій** зросла із 1370 у 2004 р. до 3310 у 2009 р. (у 2,4 раза), у тому числі за участю студентів із 550 до 1460 (рис.17).
- Щорічна кількість **опублікованих статей** збільшилась із 440 (2004 р.) до 1020 (рис.18).
- За 5 років видано 82 **монографії**, що в 6,3 раза більше, ніж за 2000-2004 роки (рис.19).
- Університет є лідером у **Всеукраїнському конкурсі студентських наукових робіт**:

Рис. 18. **Публікація статей**

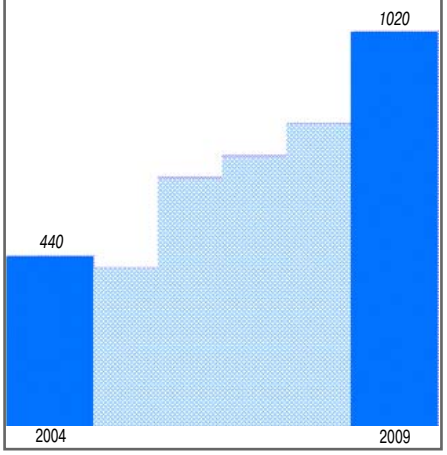

Рис. 19. **Видання монографій**

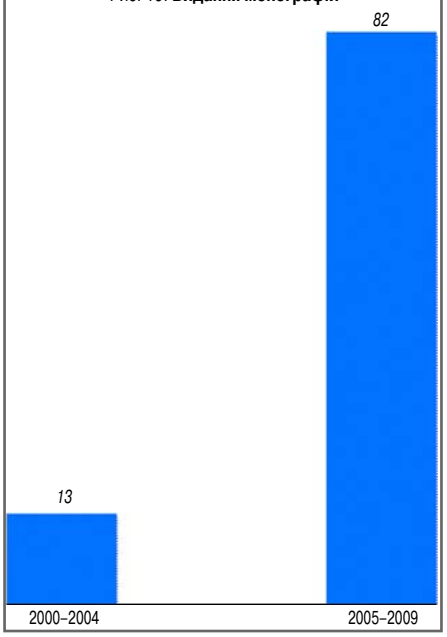

Рис. 20. **Кількість міжнародних грантів**

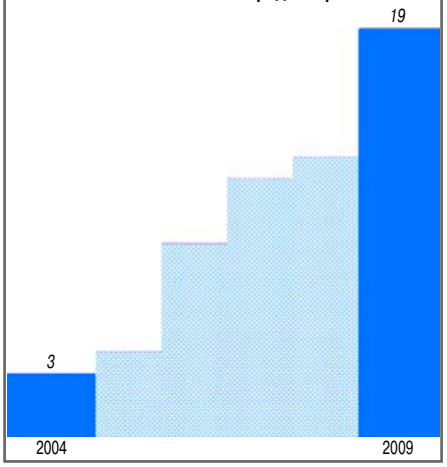

– 2005–2006 н.р. – 19 призових місць (1-й показник серед ВНЗ України);

– 2006–2007 н.р. – 38 призових місць (3-й показник серед ВНЗ України);

– 2007–2008 н.р. – 42 призових місця (1-й показник серед ВНЗ України);

– 2008–2009 н.р. – 49 призових місць (1-й показник серед ВНЗ України).

- На базі факультетів "Економіки та менеджменту" і "Електроніки та інформаційних технологій" сумісно із науково-дослідними інститутами створено **дві структури подвійного підпорядкування МОН і НАН України**.
- **Створені** регіональний ресурсний центр гендерних досліджень, центри енергоефективних технологій та прикладних екологічних досліджень, наукові лабораторії механічних випробувань, молекулярно-генетичних досліджень, проблем локалізації вибухів, відділ по роботі із талановитою студентською молоддю, інші науково-дослідні та відповідні організаційні підрозділи.
- Отриманий **Міжнародний сертифікат** якості ISO 9001–2000 за певним напрямом наукових досліджень.

Міжнародна науково-освітня діяльність

- Університет **набув членство** у Міжнародній асоціації університетів (м. Париж), Європейській асоціації університетів (м. Брюссель), Асоціації університетів Південної та Східної Європи й регіону Чорного моря (м. Афіни), Євразійській асоціації університетів (м. Москва), Всесвітній організації охорони здоров'я (м. Женева).
- З 20 до 48 збільшена кількість закордонних організацій, із якими укладені договори про співробітництво.
- На базі СумДУ відкрито регіональний інформаційний центр Євроатлантичної інтеграції.
- Загальна кількість щорічно виконуваних **міжнародних грантів** зросла з 3 у 2004 р. до 19 (рис.20) і відповідно суттєво збільшився обсяг фінансування (рис.21).

Рис. 21. **Обсяг фінансування за міжнародними грантами (тис. грн)**

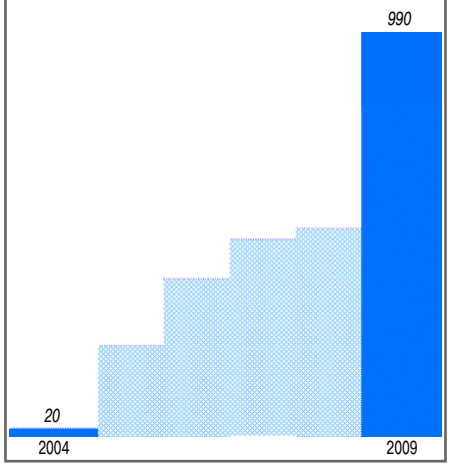

Рис. 22. **Публікація статей за кордоном**

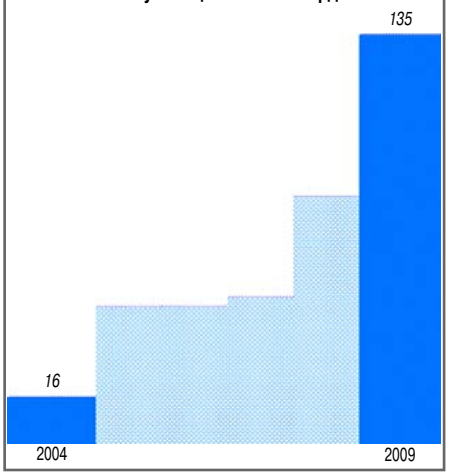

- **Кількість наукових публікацій** у зарубіжних виданнях зросла з 16 у 2004 р. до 135, тобто у 8,4 раза (рис.22).
- З 24 до 56 зросла кількість країн (США, Західна та Східна Європа, Австралія, Африка, Близький Схід, Південно-Східна та Східна Азія), у яких здійснюється набір на навчання іноземних студентів.
- Факультет економіки та менеджменту **сертифікований** Британською компанією International Education Society Ltd.
- Британською компанією Delcam безкоштовно передано програмне забезпечення загальною вартістю **1,2 млн $** США.

Виховна та позанавчальна робота

У звітному періоді значна увага приділялася поширенню позанавчальної роботи як за формами, так і за кількісними та якісними показниками передусім через відповідну співпрацю з органами студентського самоврядування, студентською профспілкою, через розвиток відповідної інфраструктури, її організаційного та фінансового забезпечення.

- Університет неодноразово відзначався як **переможець** обласних конкурсів за кращу організацію спортивно-масової роботи і як переможець міських та обласних універсіад, чемпіонатів серед ВНЗ.
- Серед студентів університету є **рекордсмени, призери, переможці** спортивних змагань загальноукраїнського, європейського та світового рівнів.
- Університет підтримує 3 команди – учасниці **першої та вищої** ліг чемпіонату України (футзал, волейбол, теніс).
- За п'ять років кількість осіб, які займаються постійно у спортивних секціях та гуртках художньої самодіяльності, збільшилася (рис.23):

  – щодо студентів у 1,5 раза (із 1250 до 1870 осіб);

  – щодо шкільної молоді у 3,6 раза (зі 110 до 400 осіб).
- Кількість студентів-спортсменів високого рівня зросла від першого розряду до майстра спорту міжнародного класу майже удвічі (із 90 до 165 осіб, рис.24).
- Кількість спортивних секцій, клубів, гуртків для занять спортом та художньою самодіяльністю збільшилась із 50 до 65.
- Створено спортклуб (як штатну структуру), студентський клуб-кафе, Академію кікбоксингу тощо.
- Додатково до існуючих форм роботи введений інститут студентських кураторів груп першого курсу.
- Створена студентська кадрова агенція.
- Створено 3 студентських оперативних загони.

Рис. 23. **Заняття молоді у секціях, гуртках і клубах (осіб)**

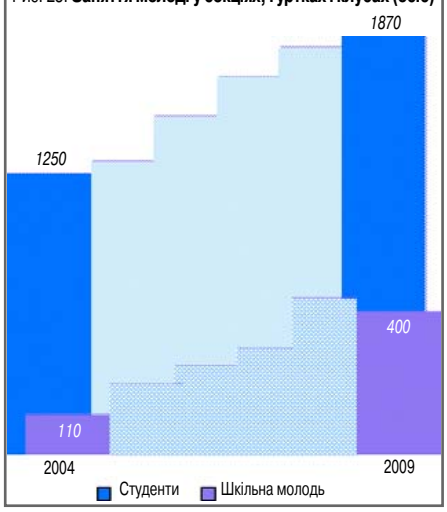

Рис. 24. **Кількість студентів-спортсменів високого рівня (Ір. - МС МК)**

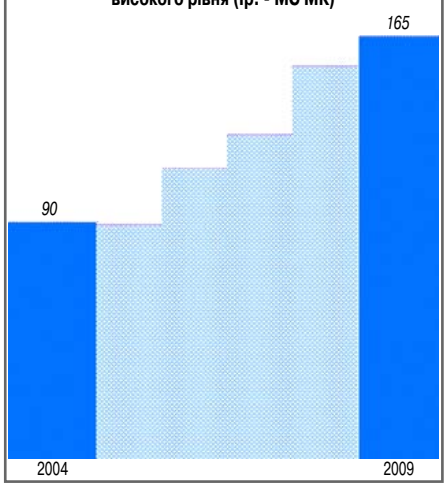

Розвиток матеріальної бази університету

Звітний період відзначається суттєвими зрушеннями щодо розвитку та покращання матеріальної бази університету.

- Після 14-річної перерви поновлене **будівництво навчального корпусу**.
- На баланс Шосткинського інституту передано від ВО "Свема" **стадіон та Палац спорту**, навчальний корпус, а також частину приміщень інституту електроізоляційних матеріалів.
- За п'ять років відремонтовано із освоєнням сучасних технологій близько **1100** навчальних, наукових та службових приміщень на переважній більшості кафедр й інших структурних підрозділів, у тому числі обладнані **нові приміщення кафедр** військової підготовки, перекладу, права.
- Проведений комплекс робіт у бібліотечному корпусі з облаштуванням **читальних залів, експозицій наукових та краєзнавчих досліджень**.
- Суттєво поліпшена **матеріальна база спорту**:

  – побудовано стадіон зі штучним покриттям для міні-футболу;

  – капітально відремонтовано басейн;

  – реконструйовано спорткомплекс із облаштуванням трибун, сучасної підлоги для ігрових видів спорту, музею спортивних досягнень, побутових приміщень;

  – облаштовані нові тренажерні зали.
- Відремонтовано **комплекс приміщень актової зали** (у тому числі фойє, репетиційні, апаратні тощо) із реставрацією крісел, облаштуванням зали сучасною звуко- та світлотехнічною апаратурою, мультимедійним обладнанням.
- Повністю замінені на **гранітні сходи** 14-поверхового головного корпусу.
- Проведений комплекс ремонтних робіт у більшості фойє, вестибюлів, ліфтових холах.
- Здійснені реконструкція та сучасні ремонти майже в усіх санітарно-побутових приміщеннях.
- Проведені якісні ремонти на всіх об'єктах комплексу громадського харчування.
- Відремонтовані **фасади** майже всіх корпусів.
- Доведена до належного стану **територія університету** (малі архітектурні форми, автопарковки, освітлення, декоративні паркани, парапети із буту).
- Власним виробництвом виготовлено та відновлено близько 5 тис. од. меблів різної номенклатури.
- Випереджальними темпами було продовжено створення потужної **розгалуженої інформаційно-комунікаційної системи**, яка характеризується такими показниками:

  – 2250 комп'ютерів (рис.25), з яких 2020 під'єднано до мережі Internet (рис.26);

  – загальна кількість комп'ютерних класів по комплексу університету збільшилася з 43 у 2004 р. до 98, з них мережевих – 65 (рис.27);

  – створено обчислювальний кластер із 14 двоядерних комп'ютерів;

Рис. 25. **Кількість комп'ютерів**

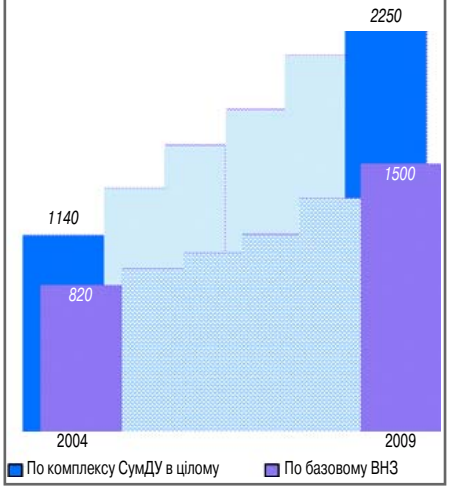

Рис. 26. **Кількість комп'ютерних місць в Internet**

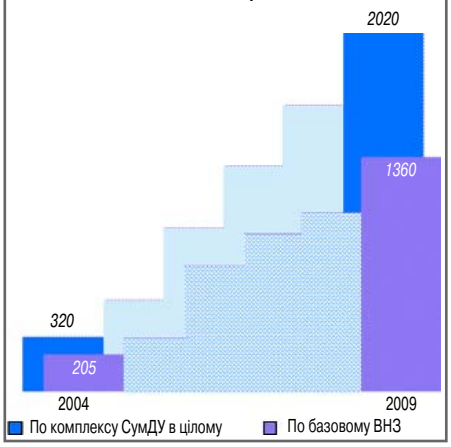

Рис. 27. **Кількість комп'ютерних класів**

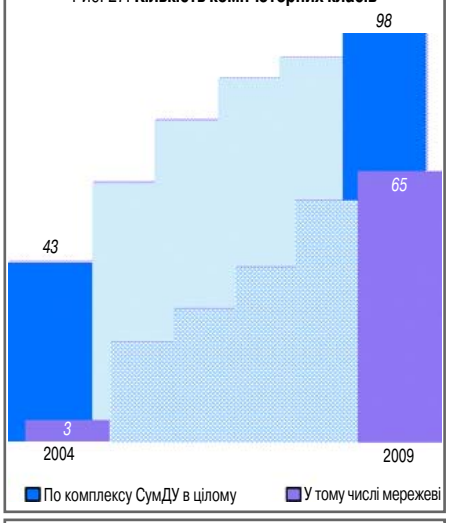

Рис. 28. **Кількість мультимедійних аудиторій (базовий ВНЗ)**

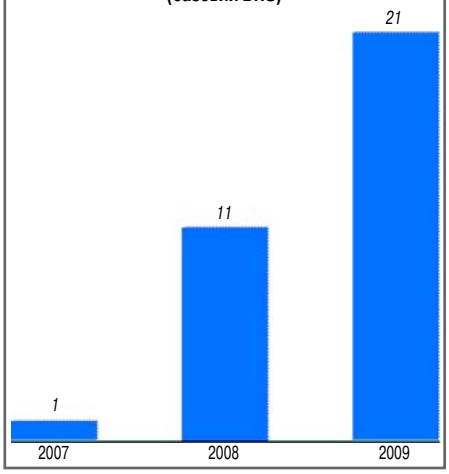

– кількість скриньок електронної пошти збільшилась із 290 (2004 р.) до 616, серверів у базовому ВНЗ – з 14 до 24;

– створено 21 стаціонарно обладнану мультимедійними засобами аудиторію та демонстраційні зали (рис.28), придбано 55 мультимедійних проекторів;

– у бібліотечно-інформаційному комплексі створені читальна зала з відкритим доступом із захисною інформаційною системою, комп'ютеризовані читальні зали в центральній бібліотеці, інших структурних підрозділах, віртуальна читальна зала, 15 WI-FI зон тощо;

– із корпорацією Intel упроваджено програму "Мобільний комп'ютер студента".

- Істотно зросли **обсяги придбання науково-навчального обладнання** (рис.29) за кошти спецфонду університету.
- За кошти загального фонду придбано 2 електронних мікроскопи та інше обладнання загальною вартістю близько 3 млн грн.
- Створено ще один лінгафонний кабінет, радіостудію кафедри "Журналістики", студію звукозапису, он-лайн студію.
- Забезпечено надходження відповідного обладнання за рахунок співпраці із закордонними компаніями (Simens, Netcrecet та іншими), а також у межах виконання міжнародних грантів.
- Уведена в дію **сучасна АТС**.
- Проведена заміна **5 ліфтів**.
- Придбано **7 одиниць автотранспорту**, в тому числі комфортабельний автобус та мікроавтобус.
- Придбано сучасне обладнання для друкарні, виробництва меблів, іншого технологічного устаткування.

Рис. 29. **Придбання науково-навчального обладнання (кошти спецфонду, млн грн)**

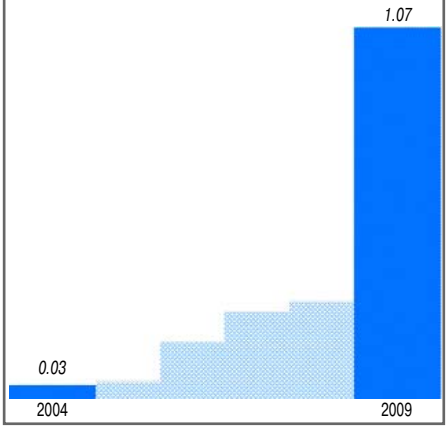

Вирішення питань соціально орієнтованої спрямованості

Одним із головних пріоритетів внутрішньої політики ректорату була визначена її соціальна спрямованість, про що свідчить:

- вищенаведена **система морального і матеріального стимулювання**, суттєве покращання умов праці й навчання, нагороди та відзнаки, які отримав університет за реалізацію політики соціального партнерства, положень колективного договору тощо;
- забезпечення **своєчасної і в повному обсязі виплати** стипендій, заробітної плати, відпускних, оздоровчих, на максимальному рівні встановлених державою нормативних виплат, надбавок за ступені, звання, клінічних доплат, премій;
- забезпечення в достатньому обсязі фінансування оздоровлення, виплат матеріальної допомоги, зменшення вартості повноплатного навчання для співробітників та їхніх дітей за встановленими нормативами, фінансовим забезпеченням інших статей колдоговору;
- збільшення приблизно на **600 місць** можливостей для поселення студентів, аспірантів, інтернів, викладачів у гуртожитки за рахунок обладнання додаткових кімнат (гурт. №2,3, машколеджу), виведення із гурт. №3 кафедр права та перекладу, впорядкування у ньому інших службових приміщень, виселення сторонніх осіб, орендних взаємовідносин із іншими навчальними закладами;
- істотне зростання товарообігу **комплексу громадського харчування** за рахунок створення їдальні в машколеджі, нових буфетів у корпусі "М" та басейні, встановлення додаткової лінії в центральній їдальні, організації гарячого харчування в кафетерії корпусу "Г" та його розширення (із одночасним утриманням при цьому на прийнятному рівні цін та підвищення якості продукції харчування);
- розширення **послуг медичної спрямованості**, у тому числі за рахунок облаштування в медичному пункті фізкабінету, палат денного стаціонару, центру лазерної хірургії;
- створення студентської соціально-психологічної служби;
- відновлення спартакіади "Здоров'я" серед співробітників.

Упровадження ефективних механізмів фінансово-господарського забезпечення діяльності університету

Позитивна динаміка розвитку супроводжувалася системними підходами у фінансово-господарській діяльності, що забезпечило фінансову стабільність і успішність університету.

- За рахунок відповідної роботи з бюджетами різних рівнів, нарощування обсягів надання платних навчальних (передусім – іноземні студенти, підвищення кваліфікації та перепідготовка тощо), наукових та інших послуг, грантової діяльності, задіяння багатьох інших механізмів багатоканального фінансування забезпечене істотне **збільшення** (рис.30) **обсягів** надходження коштів з пріоритетним зростанням власних надходжень.
- Розроблено та впроваджено систему госпрозрахункових взаємовідносин через субрахунки структурних підрозділів, що дало додаткові можливості збільшення фінансування, спрямування частини за-

Рис. 30. **Обсяг фінансування (млн грн.)**

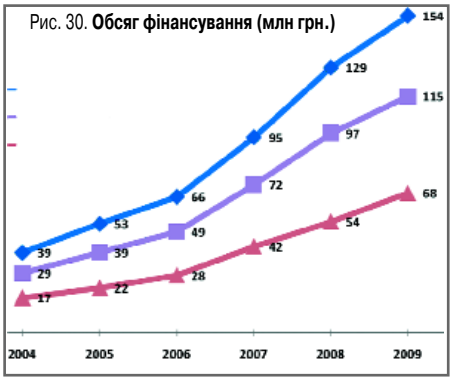

гальноуніверситетських коштів на покращання стану матеріальної бази кожної кафедри, умов праці та навчання, матеріального забезпечення викладачів і співробітників.

- Суттєво розширено перелік додаткових платних послуг, які надаються структурними підрозділами університету, відділами та службами.
- Створені та діють додатково до зазначених в інших розділах звіту госпрозрахункові структури:

– пункт заправки картриджів та ремонту оргтехніки і периферійного обладнання (відділ ТОУ);

– навчально-методичний комп'ютерний центр (каф. "Інформатика");

– перекладацький навчально-методичний центр (каф. "Германська філологія)";

– лінгвістичний навчально-методичний центр (каф. "Іноземні мови");

– центр безперервної математичної освіти і математичного моделювання (каф. "Матаналіз і методи оптимізації");

– центр "Інформаційні технології проектування" (каф. "Інформатика");

– центр "Технологія" (каф. "Опір матеріалів та машинознавство" та "ТКМ і МВ");

– регіональний навчально-методичний центр "Ендоскопічних методів діагностики" (Медінститут);

– навчально-методичний та науково-консультаційний центр лазерної хірургії (каф. "Загальна хірургія");

– регіональний навчально-науковий центр "Промислові інформаційні технології, електроніка та приводи" (каф. "КСУ");

– центр електротехнологій (каф. "Електроенергетика").

- Вибудувана система взаємовідносин (у тому числі депозитних) із фінансовими, банківськими установами.
- З метою раціонального використання фінансових ресурсів, реалізації ідеології перетворення університету в науково-навчально-виробничий комплекс:

– переважно силами відповідних структурних підрозділів проводиться ремонт і обслуговування комп'ютерного, телекомунікаційного й іншого науково-навчального та технологічного обладнання;

– налагоджено власне виробництво меблів, вікон великого розміру, реставрацію стільців, заправку картриджів власними силами;

– більшість ремонтно-будівельних робіт проводилася силами рембудгрупи університету, яка за фізичними обсягами виконання вийшла на рівень рембудуправління середньої потужності;

– створені центри колективного користування обладнанням.

- У звітному періоді численні перевірки контролюючих органів як із фінансово-господарської діяльності, так і з інших питань грубих порушень із застосуванням відповідних санкцій не виявили.

* * *

Вищенаведене свідчить, що колективні зусилля, ініціатива, творчі підходи забезпечили виконання більшості основних завдань розвитку університету.

У той же час із певних об'єктивних та суб'єктивних причин окремі наміри, плани не реалізовані. Внаслідок реалізації загальнодержавної військової доктрини у 2007 р. розформовано Військовий інститут ракетних військ і артилерії СумДУ, але водночас створено Науковий центр бойового застосування ракетних військ та артилерії і кафедру військової підготовки. Не вдалося, незважаючи на застосування всіх можливих юридичних механізмів, зберегти базу відпочинку в с. Гурзуф (усі питання оздоровлення студентів і співробітників успішно вирішуються спільно із профспілковими організаціями, а створення й утримання власного табору відпочинку в сьогоднішніх фінансово-економічних умовах недоцільне). Загальнодержавна законодавча та нормативна база не дозволила вирішити питання створення університетської школи-інтернату, у той же час СумДУ був одним із ініціаторів створення обласного комунального закладу інтернатного типу для талановитої молоді, з яким активно співпрацює. У зв'язку з неможливістю надання університетом кредитів на придбання житла ректоратом відпрацьовуються механізми кредитування за рахунок відповідних фондів, а також інвестиційний проект житлового будівництва. Також у стадії вирішення знаходяться такі питання, як створення Наглядової ради, асоціації випускників, студентської поліклініки та деякі інші.

Розвиток університету триває.

За звітний період створені умови подальшої успішності та стабільності, у тому числі й в умовах кризових явищ та демографічних викликів.

Висловлюємо щиру подяку викладачам і співробітникам усіх категорій, профспілковому і студентському активу за творчу співпрацю, за ті результати нашої спільної роботи, які стали можливими завдяки зусиллям усього великого загалу, ім'я якого – **Сумський державний університет**.

З повагою
ректорат СумДУ.

Проект

Концептуальні засади діяльності та стратегія розвитку Сумського державного університету на 2010-2014 роки

Розроблення концепції діяльності та стратегії розвитку університету як формалізованого системного документа саме такої спрямованості обумовлене необхідністю визначення і затвердження на рівні вищого органу самоврядування бачення моделі університету в найближчому майбутньому та пріоритетних характеристик випускника СумДУ, формування яких буде забезпечене усією діяльністю університетського комплексу.

Затвердження саме цих двох визначень, які є фундаментальними для організації способу університетського життя, а також у цілому цього базового документа як інноваційної стратегії дозволить реалізувати роботу з розвитку університету, його структурних підрозділів не як "рух за волею хвиль", а як системну діяльність із цільовою спрямованістю.

Основні концептуальні засади стратегії напрацьовувалися колективно в поточній діяльності університету, успішність якого дає підстави визначити стратегію як спрямовану на зміцнення досягнутих позицій, логічне продовження руху університету в загальноєвропейський і світовий науковий та освітянський простір.

Модель університету, яка реалізовується вже й на цей час, незалежно від можливих статусних форм, визначає бачення СумДУ як:

- європейського університету за стилем, за технологіями, за якістю наукових та освітніх послуг і водночас відповідального перед державою та суспільством, загальнонаціонального за змістом і рівнем діяльності;
- відкритого університету інноваційного типу, який у той же час зберігає свою ідентичність, класичну сутність, здатний генерувати та забезпечувати трансфер сучасного знання, задовольняти попит, різноманітні потреби в галузі науки, освіти, культури;
- високорейтингового університету, який сповідує ідеологію університету дослідницького типу, де наукова діяльність є головною домінантою розвитку, і якому притаманна і органічна єдність наукового та навчального процесу, єдність фундаментальності й фаховості змісту освіти;
- університетського комплексу як масштабної регіональної багаторівневої поліфункціональної територіально розподіленої науково-освітньо-виробничої структури, що дозволяє виконувати функцію сприяння інноваційному розвитку регіону, в тому числі різними формами інтеграції науки, освіти, виробництва й соціальної сфери;
- університету зі стійкими демократичними традиціями, культом знань та науки, академічними свободами, атмосферою творчості, відкритості.

Реалізація вищезазначеної моделі забезпечить конкурентоспроможність СумДУ як в українському, так і в міжнародному науково-освітянському просторі та його успішність через такі якості випускників, що дозволять їм стати фахівцями нової формації, мати незаперечні конкурентні переваги у світі, який стрімко змінюється.

Світові тенденції розвитку рейтингового оцінювання ВНЗ все більшою, прогресуючою мірою враховують якість підготовки фахівців, показники їх кар'єрного зростання.

Формування своєрідної **моделі, "портрета" випускника саме СумДУ**, має бути однією із найважливіших складових ідеології діяльності університету. При цьому необхідно враховувати і швидкість оновлення професійних знань (5% теоретичних та 20% професійних щорічно), і темпи збільшення обсягів інформації (вдвічі кожні 5 років), і переорієнтацію виробництва, і труднощі працевлаштування за вузькою спеціалізацією, і бачення моделі фахівця замовниками кадрів тощо.

Університет повинен надати випускнику передусім уміння самонавчатися і такий фундамент, на якому можна нарощувати необхідні вузькоспеціалізовані знання, мати здатність швидко адаптуватися до змін. Для цього підготовка студентів потребує відповідних акцентів, а саме:

- реалізації академічної та гуманістичної функцій освіти, які спрямовані на розвиток особистості;
- пріоритету фундаментальної складової змістовної сутності навчального процесу;
- націленості навчальних дисциплін (особливо всіх без винятку дисциплін бакалаврського освітньо-кваліфікаційного рівня підготовки) на надання головним чином узагальнених і універсальних знань, на формування загальної культури (світовий досвід доводить недоречність зайвої спеціалізації на рівні бакалавратури).

Випускник СумДУ незалежно від фаху повинен, окрім високого рівня професійної підготовки та здатності працювати в багатофункціональному інформаційно-технологічному середовищі, мати розвинуте економічне мислення, комунікативні та лідерські якості, навички менеджменту, бізнесової діяльності, правову культуру, мовну компетентність, у тому числі вільно володіти декількома мовами міжнародного спілкування, тобто бути високоінтелектуальним фахівцем широкого профілю.

Реалізація у повному обсязі вищенаведеної моделі випускника СумДУ потребує копіткої тривалої роботи, руху до європейських технологій організації навчального процесу, переосмислення і структури навчального процесу із забезпеченням його гнучкості, і навчальних планів, і навчальних програм.

У найближчій перспективі, крім підтримки і розвитку тих **форм та методів організації навчального процесу**, які вже склалися, необхідно передбачити:

- розроблення нової версії навчальних планів, передусім освітньо-кваліфікаційного рівня "бакалавр", які будуть більше наближені до реалізації вищенаведеної моделі випускника, у тому числі за рахунок розширення варіативної складової, зорієнтованої на потреби особистості студента;
- перегляд концепції навчальних планів та програм підготовки за освітньо-кваліфікаційними рівнями спеціаліст і магістр із метою розширення переліку базових (для вступу на навчання за зазначеними рівнями) напрямів бакалаврської підготовки;
- ревізію діючих і розроблення нового покоління програм навчальних дисциплін, у тому числі з метою перетворення профілюючих та інших фахових дисциплін у фундаментальні курси науково-теоретичного спрямування;
- широке запровадження паралельної освіти, навчання за додатковими освітніми програмами, навчання за інтегрованими ("дуальними") планами двох напрямів (спеціальностей) денної та заочної форм, що, з одного боку, посилить компетентну мобільність випускника, а з іншого – збільшить контингент студентів заочної форми;
- розроблення цільової комплексної програми "Студентська наука та її органічне поєднання із навчальним процесом";
- подальше поширення ІТ-технологій для усіх форм навчання, наближення до формату "інформаційної", "електронної" педагогіки, реалізація програм "електронні навчальні ресурси", "кожному студенту – електронні методичні матеріали", "віртуальний лабораторний практикум", "один студент – один комп'ютер", поширення дистанційної форми навчання на переважну більшість спеціальностей заочної форми, розвиток електронної бібліотеки тощо;
- запровадження програми активних методів навчання, використання інтерактивних, тренінгових методів із широким застосуванням сучасних інформаційних технологій, "опорних" конспектів (за ідеологією: лекція – початковий етап самостійної роботи студента) тощо;
- залучення до навчального процесу з проведенням майстер-класів провідних вчених з іноземних та вітчизняних навчальних закладів;
- експериментальне запровадження з певних дисциплін системи «сендвіч»-курсів, де теоретичне навчання чергується з роботою у замовника кадрів, у науковій лабораторії, суміщення навчального процесу з професійно орієнтованою діяльністю у філіях кафедр на виробництві, підвищення ефективності проведення виробничих практик, розширення форм працевлаштування під час навчання тощо;
- проведення з метою подолання суб'єктивізму в оцінці знань усіх підсумкових атестаційних та сесійних заходів, за прикладом провідних університетів світу, виключно в письмовій формі або у вигляді комп'ютерного тестування;
- збільшення кількості спеціальностей, навчальних дисциплін, із яких навчальний процес проводиться англійською мовою, створення лінгвістичних центрів англійської, німецької, польської, французької та інших іноземних мов.

Реалізацію місії університету щодо **широкої доступності до одержання якісної освіти** необхідно здійснювати через:

- збереження існуючого спектра спеціальностей університету, набуття за кожною спеціальністю найвищого "магістерського" освітньо-кваліфікаційного рівня підготовки;
- здійснення моніторингу ринку освітніх послуг та ринку праці з метою мобільного реагування на їх потреби та поширення напрямів освітньої діяльності за рахунок відкриття нових спеціальностей (передусім магістерських програм підготовки, що базуються на власних наукових дослідженнях) та спеціалізацій, які відповідають інноваційній стратегії розвитку суспільства, вимогам високоукладної, високотехнологічної економіки;
- збереження політики на збільшення кількості місць держзамовлення за всіма освітньо-кваліфікаційними рівнями та формами навчання;
- розширення навчального комплексу університету за рахунок поглиблення інтеграції із загальноосвітніми навчальними закладами та пошуку нових партнерів серед закладів I-II рівнів акредитації;
- повномасштабну реалізацію статусу регіонального центру з дистанційної освіти;
- розвиток форм і методів профорієнтації талановитої молоді, у тому числі через залучення її до наукової роботи, спортивних секцій, художньої самодіяльності тощо.

В умовах демографічних та фінансових кризових явищ **система додаткової освіти, перепідготовки, підвищення**

кваліфікації повинна стати широкомасштабним напрямом діяльності університету, одним із системоутворюючих чинників, який значною мірою визначає статус вишу. Організація безперервної освіти, освіти "протягом усього життя" має бути гнучкою, динамічною, здатною адекватно та швидко реагувати на вимоги ринку праці, задовольняти відповідні персоніфіковано орієнтовані потреби особистості, що необхідно досягати шляхом:

- розширення мережі відповідних навчальних центрів, створення їх на переважній більшості кафедр як базового ВНЗ, так і в позабазових структурних підрозділах;
- створення на базі університету міжвідомчих регіональних центрів професійної перепідготовки та підвищення кваліфікації, бізнес-інкубаторів для підприємців-початківців;
- створення сумісно із провідними підприємствами та установами Сумщини (переважно на їх базі) відповідних центрів із реалізацією певних ознак корпоративного університету;
- активізації участі у програмах центрів зайнятості, соціальної адаптації військовослужбовців, перепідготовки державних службовців, працівників органів місцевого самоврядування;
- реалізації навчальних програм підвищення кваліфікації на основі нових знань та досвіду, які отримані у результаті проведення власних наукових досліджень;
- істотного поширення "малих" форм освіти "протягом усього життя" (короткотермінові тематичні курси, автопідготовка, освітні послуги особам похилого віку, із вадами здоров'я тощо).

Пріоритет наукових досліджень є головною домінантою розбудови університету як інноваційної структури, що передбачає:

- розвиток існуючих наукових шкіл та започаткування нових напрямів досліджень;
- розвиток наукових досліджень у позабазових підрозділах (Шосткинський та Конотопський інститути, науковий центр бойового застосування ракетних військ та артилерії) та в сумісних із Академією наук України структурах;
- збільшення обсягів наукових досліджень, що фінансуються, у тому числі фундаментальних;
- підвищення конкурсної та грантової активності, розвиток високоінтелектуального бізнесу;
- створення наукових, науково-виробничих підрозділів, у тому числі загальноуніверситетського підпорядкування, кадрову основу яких становлять штатні науковці, інтеграцію їх з іншими навчально-науковими структурами, що є однією із необхідних умов доведення наукових розробок до практичного впровадження (у тому числі створення НДІ в структурі Шосткинського інституту СумДУ);
- істотне збільшення обсягів наукової тематики, яка виконується загальноуніверситетськими, міжфакультетськими та міжкафед-ральними творчими колективами, науковими лабораторіями з метою комплексного ("під ключ") вирішення наукових, науково-технічних проблем;
- створення на базі університету та його позабазових структур регіональних науково-дослідних центрів певної спрямованості, які можуть стати важливим чинником інноваційного розвитку регіону (центри маркетингових досліджень, молекулярно-генетичних досліджень, нанотехнологій, екології та біотехнологій, енергоефективності, інформаційно-комп'ютерних технологій, соціально-гуманітарних досліджень тощо);
- посилення діяльності підрозділів інтелектуальної власності, трансферу технологій у частині моніторингу ринку науково-технологічних послуг, комерціалізації наукових розробок, реалізації власних винаходів, патентів у товар;
- комплексне впровадження наукового продукту одночасно із наданням освітніх послуг з реалізації відповідних технологій;
- створення студентських конструкторських, інформаційно-комп'ютерних та інших організаційних структур студентської наукової роботи.

З метою продовження політики **стимулювання наукових досліджень**, забезпечення їх економічної привабливості, пріоритетної первинності наукової роботи стосовно інших видів діяльності, підвищення її ефективності передбачається:

- проводити постійну роботу з удосконалення внутрішньо-університетської нормативної бази, у тому числі для стимулювання залучення позабюджетного фінансування наукових досліджень, оприлюднення наукових досліджень у виданнях із високим імпакт-фактором;
- визначити критерії оцінки якості фундаментальних та прикладних досліджень із врахуванням реалій ринкових відносин;
- нормативно зменшувати розрахункове навчальне навантаження по кафедрах із найвищими показниками у науковій та міжнародній діяльності;
- вживати заходів щодо підвищення рівня суспільного визнання здобутків наукових шкіл університету (участь у загальнодержавних конкурсах підручників, представлення до державних премій, почесних звань тощо);
- розробити відповідну цільову комплексну програму щодо створення сприятливих умов для виконання наукових досліджень молодим науковим загалом як основним рушієм дослідницького процесу в університеті.

Також потребує окремого розроблення система стимулювальних заходів щодо мотивації якісної педагогічної діяльності.

Підготовка науково-педагогічних кадрів повинна значно більшою мірою, ніж склалося, спиратися на розгалужену систему доаспірантської підготовки як на рівні магістерських програм, так і бакалаврату (групи наукового резерву зі складанням іспитів кандидатського мінімуму, дипломні проекти і роботи переважно наукоємної спрямованості як частини дисертаційної роботи, навчання найбільш обдарованих студентів за індивідуальними навчальними планами поглибленої наукової спрямованості, істотне поширення студентської наукової діяльності в цілому).

Необхідно незалежно від власних кадрових потреб нарощувати обсяги підготовки наукових кадрів (як за рахунок держзамовлення, так і за рахунок інших джерел фінансування), що повинно стати самодостатнім напрямом діяльності щодо забезпечення потреб регіону (інші ВНЗ, наукові установи, реальний сектор економіки тощо) у кадрах вищої (передусім кандидати наук) кваліфікації.

Реформування аспірантської підготовки необхідно проводити шляхом якісного наповнення структурованих навчальних планів міждисциплі-нарними курсами із методології досліджень і наукових навичок, педагогічної майстерності та педагогічних інновацій, управління проектами, фахових спецкурсів, англійського академічного письма та англійської мови як мови найбільш цитованих джерел.

Необхідно проводити постійну роботу щодо збільшення кількості спеціальностей у спецрадах із захисту дисертацій (у тому числі докторських), відкриття спецрад за новими напрямами (медицина тощо) та збільшення кількості наукових спеціальностей підготовки докторів та кандидатів наук із досягнення

відповідності (за їх спрямованістю) до майже усіх навчальних спеціальностей III-IV рівнів акредитації та профілю діяльності більшості кафедр, що є важливим показником рейтингової оцінки ВНЗ.

Стратегія передбачає досягнення показника питомої ваги осіб із відповідними ступенями та званнями серед науково-педагогічних працівників – 80%, у тому числі докторів наук – 15%, при цьому підготовка докторів наук є головним чинником виконання Перспективного плану кадрового забезпечення СумДУ.

Одним із факторів посилення якісного рівня кадрового забезпечення є організація підвищення кваліфікації викладачів та навчально-допоміжного персоналу з активних методів навчання, інших інноваційних педагогічних технологій та менеджменту вищої освіти, організація безперервного, багатовимірного підвищення кваліфікації протягом усієї педагогічної діяльності викладача із запровадженням "накопичувальної" системи заліку певних результатів науково-освітньої діяльності, підвищення до регіонального статусу (із отриманням відповідної ліцензії) факультету підвищення кваліфікації та педагогічних інновацій.

Високий ступінь інформаційної відкритості університету та його інтеграції у світовий науково-освітянський простір передбачає **реалізацію системного підходу в широкомасштабній міжнародній та зовнішньоекономічній діяльності**. Це:

- офіційне приєднання СумДУ до Болонської Хартії Університетів, активна робота у міжнародних організаціях та участь у міжнародних рейтингах;
- створення спільних науково-навчальних комплексів із іноземними ВНЗ;
- реалізація через угоди із закордонними університетами програм сприяння мобільності студентів, викладачів, науковців;
- започаткування сумісно із зарубіжними партнерами програм "подвійних" дипломів за технологіями "включених" семестрів, інтегрованих навчальних планів тощо;
- видання міжнародних підручників, публікацій у співавторстві із провідними зарубіжними вченими, вихід власних наукових журналів на високий рівень міжнародного визнання;
- збільшення у 2-3 рази кількості міжнародних грантів різноманітної спрямованості (наукових, e-learning, соціально-гуманітарних, навчально-організаційних тощо), у тому числі індивідуальних грантів молодим науковцям для забезпечення доступу до сучасного інструментарію;
- організація спільних із зарубіжними партнерами науково-виробничих підприємств, навчальних, ресурсних центрів тощо.

З метою збільшення кількості іноземних студентів до 1,5–2 тис., що є одним із факторів компенсації негативних проявів демографічної та фінансової кризи, необхідно розвинути політику на залучення нових фірм - посередників, які працюють на міжнародному ринку освітніх послуг, розширити кількість країн, у яких здійснюється набір студентів на навчання, збільшити кількість напрямів підготовки, спеціальностей із англомовними проектами наскрізного навчання, відкрити на базі СумДУ осередки (філії) національних культурних центрів тощо.

Запорукою успішної наукової, грантової діяльності, появи нових високотехнологічних напрямів наукових досліджень, поширення транскордонних інформаційно-телекомунікаційних технологій навчання є забезпечення, у тому числі відповідною фінансовою та кадровою підтримкою, подальшого **випереджаючого розвитку інформаційно-комунікаційної системи університету**. Високий ступінь інформаційної відкритості та міжнародної інтеграції, використання Інтернет-ресурсів для підтримки й зміцнення позитивного іміджу СумДУ, його рейтингу, активної науково-освітньої діяльності у віртуальному середовищі визначають необхідність створення, у тому числі, "соціальних" Інтернет-мереж університету, а також більш ефективного використання його WEB-сайту як центрального ядра цієї системи, що, зі свого боку, забезпечить відповідний зворотний вплив на якісні показники з усіх напрямів діяльності.

На часі створення інформаційно-аналітичного центру (інфоцентр) СумДУ як структури, відповідальної за розроблення та **реалізацію рекламної стратегії університету**, здійснення системної підготовки й просування до вітчизняного й міжнародного інформаційного простору іміджевих друкованих, електронних, відео-, фото- та інших матеріалів, організацію зв'язків із громадськістю тощо.

Формування особистостей студентів на рівні найвищих загальнолюдських цінностей як патріотів своєї країни, які поєднують фаховість зі стійкими громадянськими, демократичними позиціями, мають комунікативні та лідерські якості, необхідно забезпечувати рівноправністю **системи організації позанавчальної діяльності** у тріаді "наука–освіта–культура", подальшою **розбудовою університету і як соціокультурної інституції**, що передбачає посилення й використання гуманістичного потенціалу всіх навчальних дисциплін, поширення соціально-гуманітарних напрямів наукових досліджень, подальший розвиток як за якісними, так і за кількісними показниками фізичної культури та спорту (у тому числі перехід до секційної структури навчального процесу), художньої самодіяльності, інших традиційних напрямів реалізації творчої активності студентства, створення культурно-мистецького центру.

Результативність навчально-виховної діяльності в цілому можлива лише через усебічний **розвиток та посилення ролі студентського самоврядування**, у тому числі й через захист базових інтересів студентства на "чесне" отримання якісної освіти, участь в організації навчального процесу, роботу студентської кадрової агенції та бюро працевлаштування під час навчання, розвиток різноманітних клубних форм спілкування тощо.

На часі створення "Кодексу корпоративної культури СумДУ", у якому будуть сформульовані принципи розвитку та створення корпоративних традицій, виховання корпоративного патріотизму, "глобалізації" виховного процесу (формування атмосфери "тотального" виховного впливу) в усіх складових корпорації "науково-педагогічні та інші працівники – студенти усіх форм навчання – випускники минулих років" тощо.

Нарощування потенціалу університету й надалі необхідно супроводжувати **розвитком та поліпшенням матеріальної бази**.

За умови державної підтримки необхідно ввести в експлуатацію щонайменше першу чергу навчального (НВК) корпусу, при поліпшенні інвестиційного клімату передбачити будівництво житлового будинку (власність інвестора), суміщеного з університетським гуртожитком сімейного типу із 1-4-кімнатними квартирами, що створить додаткові умови для суттєвого зміцнення кадрового потенціалу СумДУ. З метою створення умов для

збільшення контингенту іноземних студентів необхідно виконати за рахунок спецкоштів університету проектні роботи й залежно від фінансової ситуації розпочати роботи з будівництва багатоповерхового навчально-побутового корпусу (навчальні приміщення підготовчого відділення та житлові, із поліпшеними умовами, для проживання іноземних студентів).

Фінансово-економічна ситуація зумовлює необхідність розроблення та впровадження коротко- та довгострокових програм для забезпечення енергоефективності, у тому числі за рахунок децентралізації опалення шляхом спорудження за кошти інвестора автономних міні-котелень на альтернативних видах палива (питання опрацьоване).

Перспективними є питання побудови спеціалізованого стадіону для стрільби із лука (виконано проектні роботи) та будівництва відкритого спорткомплексу для інших видів спорту.

Під час вирішення питань **удосконалення технічного забезпечення** пріоритетним є придбання обладнання й устаткування, що використовуватиметься одночасно для наукових досліджень (за умови їх високої ефективності) та навчального процесу; для забезпечення розвитку сучасних інформаційних і телекомунікаційних технологій (у тому числі розвиток online та інших мультимедійних технологій), а також устаткування для організації госпрозрахункової (суміщеної із науковою, навчальною або господарською) діяльності за умови стислих термінів окупності, у тому числі для створення або нарощування власних виробничих потужностей.

Серед питань **соціально орієнтованої політики** СумДУ при збереженні та розвитку усіх діючих відповідних програм необхідно передбачити заходи щодо:

- забезпечення оплати праці науковців, які створюють конкурентні переваги університету, і передусім докторів наук на більш високому рівні, ніж в інших наукових та освітніх установах;
- мінімізації скорочення штату професорсько-викладацького складу й інших категорій співробітників;
- збільшення кількості місць для проживання в гуртожитках та підвищення рівня їх комфортності, а також започаткування програм сприяння вирішенню житлових питань співробітників;

Як свідчить світовий досвід, успішним може стати тільки економічно заможний університет, самодостатній як суб'єкт ринкових взаємовідносин, **фінансово-господарської діяльності**, у якому значною мірою інтегровані ознаки "дослідницького" та "підприємницького" університетів. Для досягнення цього необхідно здійснювати:

- удосконалення діючих та створення нових алгоритмів фінансового забезпечення діяльності (що особливо важливо за наявності загальних кризових проявів у світовій економіці);
- подальшу диверсифікацію, багатоканальність фінансування;
- виконання інноваційних, інвестиційних, грантових навчальних та наукових проектів;
- участь у різноманітних програмах міжнародного, загальнодержав-ного та регіонального рівнів;
- пошук механізмів зацікавлення до співпраці бізнесу;
- запровадження кожним структурним підрозділом платних послуг, що можуть надаватися відповідно до законодавства;
- розвиток інфраструктури власного виробництва (меблі, ремонти, господарські послуги, науково-виробнича, видавнича діяльність, комерціалізація надання зовнішніх інформаційних послуг, розробок програмного продукту тощо) як для задоволення внутрішньо-університетських потреб із суттєвою економією коштів, так і для зовнішньої реалізації товарів та послуг, у тому числі й за рахунок розвитку альтернативних орендним відносинам власних бізнес-проектів.

З метою раціонального вибудовування фінансово-господарської діяльності та для ефективного використання наявних можливостей у проведенні наукових досліджень і науково-виробничої та господарської діяльності необхідно реалізувати принципи концентрації кадрових, матеріальних ресурсів, у тому числі шляхом задіяння на системній основі існуючого устаткування, обладнання кафедр, коледжів і технікумів за механізмом "центрів колективного користування".

Реалізація стратегії розвитку університету, його масштаб **зумовлюють необхідність підвищення ефективності управління та системних структурних змін**, у тому числі в організації менеджменту.

СумДУ – це велика розгалужена структура, ефективне функціонування якої із жорстко централізованою системою управління, що вже не відповідає масштабам університету, неможливе без поширення розподілу повноважень за ієрархією по вертикалі, істотного підвищення автономії структурних підрозділів одночасно із підвищенням відповідальності та вимогливості.

Утілення принципу "так мало централізації, як можливо, і так багато, як необхідно" потребує розроблення нових концептуальних, методологічних, фінансово-організаційних підходів у вибудовуванні університетського менеджменту на принципах системності.

На рівні ректорату повинні здійснюватися насамперед функції стратегічного управління сталим розвитком університету на системному рівні із поширенням проектних, програмно-цільових технологій через розроблення коротко-, середньо- та довгострокових програм із певних видів діяльності, удосконалення нормативної бази та створення системи формалізованого та вільного "від емоцій" контролю за виконанням рішень, із формуванням системи санкцій за невиконання відповідних обов'язків як важливої складової забезпечення ефективності управлінської діяльності.

Має бути поширений функціональний вплив кожного проректора на всі напрями діяльності університету, реалізована теза "кожен проректор – це ректор за відповідним напрямом", посилені аналітичні функції проректорів та відповідних управлінь, департаментів, відділів, а також організаційна значущість, повноваження та відповідальність останніх, у тому числі за відповідний рівень культури управлінської праці.

В умовах необхідності забезпечення конкурентоспроможності університету є нагальна необхідність істотно поширити мотивацію конкурентоспроможності (як фактор можливості та доцільності існування структурної одиниці) на рівень менеджменту кафедр, факультетів, інститутів, що буде досягатись у тому числі через упровадження та вдосконалення системи рейтингової оцінки діяльності, надання преференцій лідерам, стимулювання саморозвитку. Багаторівневість конкурентного середовища передбачає і посилення конкуренції під час комплектування штату професорсько-викладацького складу.

Життя диктуватиме необхідність удосконалення структури університету, укрупнення за необхідності окремих підрозділів, створення нових (передусім юридичного факультету).

Одночасно із політикою збереження та розвитку позабазових структурних підрозділів (інститути, коледжі, технікуми, НКП і локальні центри дистанційної освіти) необхідно вибудувати більш структуровану систему відносин щодо консолідації наукового та педагогічного потенціалу філій навколо кафедр базового ВНЗ.

У той же час потребує вдосконалення класична факультетсько-кафедральна система, яка, особливо на кафедральному рівні, має суперечності між завданнями ефективного менеджменту та традиціями академічної самосвідомості, науки. Акценти у стратегічному управлінні – це: надання пріоритету кафедр у безпосередній реалізації науково-навчальної діяльності одночасно із поширенням управлінських функцій, повноважень і підвищенням відповідальності директорів, деканів та їхніх заступників.

Менеджмент рівня ректорату, інститутів (факультетів) повинен розглядатися як основний вид високопрофесійної діяльності відповідної посадової особи.

Здійснення децентралізації певних організаційних технологій (навчальні плани, розклади занять, організація виховної роботи, студентської наукової роботи, методичне забезпечення тощо) має супроводжуватися подоланням зайвого бюрократизму, наданням факультетському рівню додаткових кадрових, матеріальних ресурсів із розвитком при цьому інформаційного забезпечення прийняття раціональних управлінських рішень, що також через упровадження інформаційних технологій, у тому числі створенням факультетських центрів e-learning, поширенням електронного документообігу, упорядковуватиме всю систему менеджменту СумДУ, забезпечуватиме якість управлінських програм. Тобто необхідно здійснювати поступовий, виважений перехід до збалансованої децентралізованої системи управління.

Вихід СумДУ на новий якісний рівень, забезпечення якості в усіх складових діяльності, що є одним із головних завдань стратегії, є одночасно і метою модернізації, і важливим критерієм її успішності, передбачає і **створення системи управління якістю** на основі стандартів серії ISO 9001:2000 та європейських стандартів багатовимірного забезпечення якості науково-освітянської діяльності. Та й у цілому наступний період розвитку університету вбачається передусім як "п'ятирічка якості".

Нагальною потребою є підготовка резерву менеджерських кадрів із аспірантів, студентського активу, залучення до управління університетом на усіх напрямах та рівнях молодих менеджерів, які спроможні забезпечити успішність університету в умовах демографічної та економічної кризи, в умовах відсутності випуску із загальноосвітніх навчальних закладів у 2012 році, в умовах "природного" відбору найсильніших ВНЗ.

Кризові виклики дають імпульси для реформаторської (не заради реформ), конструктивно-активної наступальної тактики поведінки "антикризового менеджменту" через поширення сфер впливу, форм діяльності, ринків "збуту" науково-освітніх послуг на регіональному, національному та глобальному рівнях, у тому числі й у віртуальному просторі, а вищенаведені тези **можуть розглядатися як формула успішності Сумського державного університету**, що може бути реалізовано тільки наполегливою ініціативною працею усього колективу СумДУ.

Ректорат
Сумського державного
університету

«РЕЗОНАНС»
газета Сумського державного університету
«REZONANCE»
Sumy State University Press

Реєстраційне свідоцтво СМ №020
Перший номер газети вийшов у світ 29.10.1991.

Обсяг – 2 друковані аркуші,
приведені до 16 полос формату А-4.
Віддруковано: ПВКФВ «Макден»,
м. Суми, вул. Тополянська, 16.
Адреса редакції:
м.Суми, вул.Римського-Корсакова, 2,
корпус «Г», кімнати: 1107, 1110. Телефон 33-02-25

Шеф-редактор
Олена Ткаченко
Редактор
Василь Чубур
Відповідальний секретар
Володимир Садівничий

Редакція не завжди поділяє думки авторів і залишає за собою право скорочувати й редагувати матеріали
Наклад – 700